

מגד ירחחים

161

שבט תשע"ג

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

"כל הטוב וכל האמת כבר נטוע הוא בכנסת ישראל פנימה, זאת היא נצחיותנו וחיי עולם הנטועים בתוכנו מתורת אמת"

אגרות הראי"ה חלק א מד

במידותיו של הקב"ה שאף הוא נטע תחילה. הקב"ה נטע בנו כוחות מיוחדים: "חיי עולם נטע בתוכנו" ואנו נטעים בארץ ישראל ובכך מגלים את הכוחות המיוחדים הנטועים בנו.

בברכות השחר שאנו מברכים מידי יום קיימות בקשות: "והערב נא", "ונוהיה אנחנו וצאצאינו..." לעומתם בברכות התורה שאנו מברכים בקריאת התורה וכן ברכת: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" שאנו מברכים בסוף ברכות התורה בשחר הם ברכות השבח וההודאה. אנו מזכירים בברכות אלו: "חיי עולם נטע בתוכנו". מסביר הרב: "הנה על תכלית היוצא מזה אין בקשה, שהרי הוא מובטח בודאי ממנו יתברך לעוסק בתורה לשמה, אלא הודאה, אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו, תורת אמת, וחיי עולם נטע בתוכנו, כנטיעה שמתגדלת והולכת מן ההעלם אל הגילוי, להוריש לנו חיי עוה"ב, שהוא ברוממות ההשגה והקרבה אליו ית'. ועל זה אמר רב המנונא "זו היא מעולה שבברכות" (ברכות י"א). הנטיעה המצויה בתוכנו הולכת וגדלה ומגלה את הכוחות המיוחדים הטמונים בנו. עבודת האדם עשויה לזרז גילוי מיוחד זה, האמונה והידיעה שכוחות אלו נמצאים בנו ונתנת לנו את העז והגבורה על מנת שנוכל לגלותם.

הכוח החשוב ביותר הטמון בנו הוא "חיי עולם" שהיא התורה שבעל פה, היכולת לגלות את התורה מתוכנו זהו כוח מיוחד במינו: **"בְּתוֹרָה שֶׁבְעַל פֶּה אֵנוּ יוֹרְדִים כְּכֹר אֶל הַחַיִּים. אֵנוּ חָשִׁים שֶׁהֲנֵנוּ מִקְבָּלִים אֶת הָאוֹרָה הָעֲלִיּוֹנָה בְּצִנּוֹר הַשֵּׁנִי שֶׁבִּנְשָׁמָה, בְּצִנּוֹר הַמִּתְקָרֵב לַחַיִּים הַמְעֻשָׂה. אֵנוּ חָשִׁים, שְׂרוּחַ הָאֵמָה, הַקְּשׁוּרָה כְּשֶׁלֶּהֱבֵת בְּגִחְלַת בְּאוֹר תּוֹרַת אֱמֶת, הִיא גְרָמָה בְּאֶפְיָה הַמֵּיחָד, שְׂתוֹרָה שֶׁבְעַל פֶּה נוֹצְרָה בְּצוֹרְתָה הַמֵּיחָדָה. וְדַאי כְּלוּלָה הִיא תּוֹרַת הָאֲדָם הַזֹּאת בְּתוֹרַת ד', - תּוֹרַת ד' הִיא גַם הִיא" (אורות התורה א' א').**

חודש שבט הוא חודש מיוחד לבחינה של תורה שבעל פה, בחודש זה החל משה רבנו לומר את ספר דברים, דבריו האחרונים של משה לפני מותו. רבי צדוק הכהן מלובלין בספריו חוזר רבות על כך שספר דברים, שהוא חלק בלתי נפרד מהתורה, הוא בחינה של תורה שבעל פה בתוך התורה שבכתב: "וספר דברים הוא שורש כל תורה שבעל פה וזה אמר משה רבינו ע"ה בראש חודש שבט כמו שנאמר (דברים א', ג') בעשתי עשר חודש באחד לחודש דיבר משה וגו' הדברים כתובים גם בזוהר הקדוש: "תורה שבכתב ותורה שבעל פה והוא איקרי תורה ומשנה תורה". (זוהר ח"ג רס"א עמ' א').

נטיעות בארץ ישראל, להם זכינו בתקופתנו יחברו אותנו לארצנו הקדושה ובנוסף יעודדו אותנו להתחבר אל הכוחות שכבר נטועים בנו ובמיוחד הכוח של תורה שבעל פה ובאמצעות כוחות אלו נוכל לגלות לעולם כולו את ייחודנו.

הרב בניהו ברנר

ראש בית מדרש במכללה האקדמית צפת

בתקופתנו חודש שבט הוא חודש בו אנו עוסקים בנטיעות בארץ ישראל. הנטיעה בארץ היא ביטוי להשתרשות באדמת ארצנו. עם ישראל מבטא כמיהה זו בשירת הים: **"תִּבְאֵמוּ וְתִטְעֵמוּ בְּהָר בְּחֶלְתְּךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת ה' מְקֻדָּשׁ ה' פִּנְנֵנוּ יְדִיךָ" (לא די להגיע לארץ ישראל, יש להיות נטועים בארץ. כשעם ישראל מחובר לארץ הוא יכול להוציא מהכוח לפועל את תכונותיו המיוחדות: "יְצִינָה עֲצִמִית יִשְׂרָאֵלִית, בְּמַחְשָׁבָה וּבְתַקְפָּה הַחַיִּים וְהַמְּפָעֵל, אִי-אֶפְשֵׁר לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּאַרְץ-יִשְׂרָאֵל" (אורות- ארץ ישראל ג)).** הכוחות המיוחדים של עם ישראל כבר נטועים בתוכו, הם זקוקים לתנאים מיוחדים על מנת שיוכלו להתגלות. למרות שלעיתים נראה שכוחות אלו אינם קיימים כיוון שאינם גלויים, הרב מלמד אותנו שלא כך הדברים: **"כל ההחלשות הרחניות, שבאו לעולם, לא פגעו כ"א היסוד החיצוני שבו" (אגרות הראי"ה שם),** אם מתגלות חולשות בעם ישראל הם רק בצדדים החיצוניים ואינן מעידות על התוכן הפנימי.

הרב בפירושו על פרקי אבות במשנה האומרת: "כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, שנאמר 'ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי, מעשה ידי להתפאר' מסביר: שיש שני סוגי נטיעה, נטיעה של גרעין שממנה צומח עץ ונטיעה של שתיל שכבר התפתח ועל ידי נטיעתו בקרקע יוסיף ויגדל. גם בין בני אדם יש אנשים שהגיעו לעולם במדרגה של "גרעין" הם זקוקים למאמץ רב על מנת להוציא מהכוח אל הפועל את הכוחות הטמונים בהם, ולעומתם יש נשמות שהגיעו לעולם במצב מפותח שהם כבר מוכנים לפעול, ופעולתם עשויה להביא להם התפתחות וצמיחה. "בסדרי הנשמות ומדרגותיהן יש ג"כ שני אפנים כאלה. יש מציאות נפש כחנית, כתאר נקודה בלתי-פרצופית, והיא רק הכנה המשתלמת בקבלתה המושכלת בשלמות הדעת והמעשים". כוונת הרב לנשמות שהגיעו לעולם כחומר גלם, הכוחות הטמונים בהם עדיין לא גלויים, הם כמו נקודה שממנה ניתן לצייר פרצוף שלם אבל עדיין הפרצוף לא נראה. "ולעומת- זה הנשמות האצולות ממקור הקודש בשלמות תכנון, כתאר פרצוף שלם כענין המלאכים, אלא שע"י עבודתו הנכונה בעולם המעשה יש להן להוסיף חיל ואומץ". יש נשמות המגיעות לעולם כשהן כבר מעוצבות, ומה שנתר להן הוא להמשיך ולפתח את עצמן ולפעול בעולם. עם ישראל שייך לקבוצה השנייה, הכוחות הטמונים בו חלקם כבר גלויים, ולכן הפסוק מדמה את ישראל ל"נצר מטעי מעשה ידי להתפאר".

"מתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק הקב"ה אלא במטע תחילה, הדא הוא דכתבי: 'ויטע ה' אלקים גן בעדן' (בראשית ב, ח), אף אתם כשאתם נכנסין לארץ ישראל לא תתעסקון אלא במטע תחילה, כי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל" (ויקרא רבה פרשת קדושים פרשה כה). כשאנו עוסקים בנטיעות אנו דבקים

הרב קוק והקק"ל

להיות המרכז לעבודה הגדולה הזאת: 'פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים'."

אוהב ומוכיח

אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע המכה אותו ואומר לו 'גדל' (בראשית רבה, פרשה י').

המזל הוא כוח רוחני האחראי על הנעשה בעולמנו, גם על צמיחת העשבים. אלא שאם כן, למה צריך המזל להכות את העשב? האם אין די בכך שיאמרו לו לגדול? מסתבר, שהעשב לא תמיד מזדד לגדול מעצמו והוא זקוק לסיוע. הוא צריך לקבל גם מכה מהכוח הרוחני, שאם לא כן – עלול הוא לשקוע בעומק האדמה ולא לצאת לאור העולם. המכה אינה באה כהתנגדות, אלא כעידוד ודחיפה, ולעתים אף עצירה ושינוי כיוון. בדומה למזל המכה את העשב ואומר לו 'גדל', התנהלו קשרי הראי"ה עם הקק"ל. הוא שמח את שמחת הצלחותיה, והצטער בצערה כשלא הצליחה לגאול קרקעות בקצב המצופה.

כשהיה צורך בדבר, אף היכה בה בשבט פיו לא כדי לבטלה מפעולתה החשובה, אלא כדי להסיר מכשול מדרכה. זאת כיון שרוב המתיישבים בארץ היו חילוניים, ולעתים אף "להכעיס". הציבור הנאמן לתורה ראה בעיניים כלות כיצד נרמס כל הקדוש לו, בחילול שבת, באכילת טרפות, ובכינון יישובים הבזים לתורה ולאמונה, ולוחמים בגלוי ובלהט נגד המסורת היהודית. על-כן, במקום לפעול יחדיו להגברת האחיזה בארץ, הפכו רבים מאנשי היישוב הישן לאויביה של הציונות. מצב זה גרם לאיבה ואף באלילות, שנבעו מהתנגשות בלתי-נמנעת בין קבוצות אידיאולוגיות, ותהליך השיבה לארץ כולו סבל מאוד וניזוק בגין כך.

כתף אל כתף עם ראשי המזרחי

שנים ארוכות (תרפ"ג-תרצ"ד!) עמל הרב כדי להכניס סעיף לחוזה החכירה של אדמות הקק"ל, ובו התחייבות שלא לעשות פעולות נגד התורה ומצוותיה בפרהסיא. בשלב מסוים החליטה הקק"ל: 'א': החוכר מחוייב לשוב בשבת ובחגי ישראל מעבודת שדה ומפעלי תעשייה ומסחר. ב': הקק"ל אינה מתערבת בהליכות המתיישב בעניני דת". המזרחי שלל את חציו השני של הסעיף, הסותר לכאורה את חציו הראשון. הר"מ בר-אילן, הבהיר כי שמירת השבת והכשרות על אדמות קק"ל הפכה לתנאי לתמיכת "המזרחי". הראי"ה דרש גם לכתוב: "מכל עבודות בנין ומלאכה ומכל עבודות שדה וזכרם ומפעלי תעשייה ומסחר ונסיעות". לכן,

לאחרונה הוציאו הרב אברהם וסרמן ואיתם הנקין ספר ייחודי, העוסק באחת הסוגיות המעשיות החשובות בהן היה הרב קוק מעורב מאוד – תמיכה בקק"ל והתוויית דרכה. בספר "להכות שורש" מתפרסמים לראשונה כשלישים מכתבים וארבעים אגרות שטרם נתפרסמו. מן הספר עולה פרשיה מרתקת המשקפת את היחס המורכב של הרב לחלוצים שהתרחקו מתורה ומצוות, מזוית שטרם באה לידי ביטוי בפרסומים שיצאו עד כה. בעבודתם נעזרו גם בארכיון שבבית-הרב.

תומך ומסייע

קשה להפריז בערכה של תמיכת מרן הראי"ה לפעילות הקק"ל, יעידו אנשי הקק"ל עצמם כשפנו אליו בבקשת תמיכה פומבית לכותבי צוואות, להפריש מנכסיהם לטובת הקק"ל:

"ובהציענו את כל פרשת הדברים האלה לפני כבוד מעלתו יש לנו בזה ענין מיוחד: כבוד מעלתו אינו רק רב מקומי, גם אינו רק רב לארץ ישראל בלבד. עיני רבבות ישראל בכל תפוצות הגולה נשואות אליו כאל מדברנא דאומתיה... וביודענו ביחד עם זה את גודל התורה אשר כבודו וחוש לקרן הקיימת, הננו מתכבדים לפנות אליו בבקשה כי יואיל בטובו להביע את דעתו בכתב לטובת הפעולה..." (חשוון תרפ"ו).

במכתב אחר (תמוז תרפ"ט), הודתה הנהלת הקק"ל על "כרוז שכבודו האויל לכתוב להזכרת נשמות. כרוז הנעלה של כב' ישפיע בלי ספק השפעה גדולה על המוני ישראל בתפוצות הגולה והודות להשפעה זו תגדלנה ההכנסות של קרננו הלאומית. ויהיה זה שכרו של כב' הטורח והעמל לטובת כל קנין וכל מפעל המביאים תועלת לבנין ארצנו הקדושה. ואולם קשה לנו להתגבר ולא להביע באופן מיוחד את רגשות תודתנו לכב' בעד העזרה שהוא מגיש לקרן הקיימת בכל הזדמנות. יואיל איפוא לקבל את רגשי תודתנו העמוקה גם בעד עזרתו הנדיבה הזאת".

ואכן, הראי"ה העניק לאורך השנים תמיכה רבת-חשיבות לקק"ל, בכרזים, באיגרות ועוד, תוך שהוא מדגיש את ערכה של פעילות הקק"ל. כששאלו אותו מהי החשיבות של מצוות יישוב א"י, ענה: "בשאלתי אם רכישת הקרקעות לישראל בא"י וההתיישבות בה היא מצוה?... אני תמה על השואלים, איך אפשר להסתפק בדבר יסודי כזה? הלא אנו רואים בכל התורה כולה, בכתב ושבע"פ, כמה גדולה היא התורה לא"י, ליישובה, לקנינה ולבנינה... ומאחר שהקק"ל היא נועדת לגאולת א"י, ולהכניס כל מה שאפשר מחלקי אה"ק בידי ישראל, בודאי הפעולה הזאת היא פעולה דתית ע"פ התורה, והיא מביאה ליישוב א"י, שכל כך שקדו חז"ל על תקנתו... מפני שהוא מְפַתֵּחַ הגאולה לדורות עולמים..."

עם חנוכת משרדי הקבע של הקק"ל (אייר תר"צ), נתכבד הראי"ה בפתיחת הדלת ונשא נאום, אותו סיים במילים "...והקרן הקיימת לישראל לקחה עליה את התפקיד הגדול הזה, לגאול את אדמת ארצנו בקנין כסף. ולכן נוכל לומר בפתיחת הבית הזה שעתידי

**מאמצי מן הרב זצ"ל לעזור לחתן פרס
ישראל,
הצייר המבטיח פנחס ליטבינובסקי
שלא ירעה "בשדות אחרים"**

האגרת נמצאה במרכז התיעודי בבית הרב, כשהיא כתובה בכתב"ק (בכתב יד קדשו) על נייר הלוגו של "ועד הרבנים הכללי של ארץ ישראל, המרכז, בעה"ק ירושלים", מסגרת שקדמה לרבנות הראשית. הרבנים הראשיים הוכתרו רק כשנה לאחר כתיבת האגרת, בט"ז באדר תרפ"א. בראש הלוגו מתנוסס

דיוקן הרב שצייר ליטבינובסקי

בתור יו"ר: מן הרב רא"י הכהן קוק אב"ד דפעה"ק, ורק לאחר מכן, נשיאי הכבוד: הרב חיים מ' אלישר ראש הרבנים לעדת הספרדים, והרב ליפמן דוד שוהבסקי ראב"ד אשכנזים חסידים, הסגנים הם: הרב צבי פסח פראנק ראב"ד אשכנזים פרושים, והרב בן ציון עוזיאל, רב וחכם באשי ביפו. האגרת ממוענת לעו"ד מ' עליאש, על מנת לסייע לצייר פנחס ליטבינובסקי שמן הסתם ביקש סיוע מאת הרב. לימים, התפרסם ליטבינובסקי כאחד מגדולי הציירים בארץ, ואף זכה לתארים "יקיר ירושלים" לשנת תש"ל, וחתן פרס ישראל לציור לשנת תש"מ.

**יום ה' החדש שבט תרפ"א
לכבוד ידיני נדיד נפשו ההיח"ז מר ד"ר מרדכי עליאש נ"י
שלו' וברכה,**

בכל האפשרות אבקש שיתענגן כבודו במצבו של המוכ"ז והמוסר כתב זהו¹ מר ליטווינאווסקי, אמן צייר שראוי מאד שלא להניחו, במדה כזאת שיהי הולך לרעות בשדות אחרים² ונכון להשתדל שיוכל להמשיך את עבודתו האמנתית ע"י עזרה של הלוואה מועה"צ (מהועדה הציונית),³ או באופן אחר.

בכבוד וידידות אברהם יצחק הק"ק

ליקט וערך: הרב ארי יצחק שבט

1. פנחס ליטבינובסקי (תרנ"ד-תרמ"ה). בתקופת לימודיו, פגש את בוריס ש"ץ באקדמיה לאמנות באודסה, והוא הזמין לעלות לארץ ישראל ללמוד באקדמיה לאמנות בצלאל שייסד. ליטבינובסקי נענה להזמנה, אך שב כעבור זמן קצר לחוסה והחל את לימודיו באקדמיה לאמנות בפטסבורג. לאחר המהפכה הקומוניסטית ועם תום מלחמת העולם הראשונה, עלה ארצה עם אשתו באנית רוסולאן יחד עם 700 יהודים אחרים, בל"ז בכסלו תר"פ, כחמישה שבועות לפני כתיבת האגרת. (ראו עליו אצל ד' תדהר (עורך), "פנחס ליטבינובסקי", אנציקלופדיה לחלוצי הישוב ובניו, כרך ה (1952), עמ' 2209).

2. הרב החברה"ח.

3. עו"ד ד"ר מרדכי עליאש (תרנ"ב-תש"ז), לימים היועץ המשפטי של "הוועד הלאומי", שהופיע בפני ועדות החקירה הרבות והשונות שנתמנו במהלך שנות המנדט הבריטי, כגון ועדת הכותל, ועדת פיל, ועוד. הוא היה מקורב מאוד למן הרב זצ"ל, (ראו ר' ומ' עליאש, "עו"ד מרדכי עליאש" חלק א פני הראי"ה (ערכה: שושנה רייך, עמ' 212-215, וראו צילומים יחד עם הרב אצל ר' פילבר, מראה כהן, עמ' 58-80).

4. רגיל הרב להחמיר בכתיבת המילה "שלום" בתור אחד מכינויי השם, (ראו משנה בבורה פד, סק"ז) "כי שלום הוא שמו של הקב"ה... וגם באגרת הרשות נכון שלא לכתוב שלום עם וא"ו רק שלם שמצוי לזרוק באשפות".

5. או המולך המוביל כתב יד (נה). הביטוי: המוכ"ז, מופיע עשורת פעמים באגרות הרב, אך כאן נראה שכתוב המוכ"ז.

6. האייות המקורי באידיש.

7. מפורסם ידוע שהרב עזר רבות לכל יהודי, בלי קשר לרמת דתיותו. על כן, יתכן שהרב מזכיר את הגורם הדתי כאן כדי לזרז את עליאש לפעול, ואולי אף אמר הצייר לרב שהוא שוקל לעבור מירושלים לקומונה. פ"ל גדל בבית דתי ואף למד בחדר, אך מתוך האגרת, נראה שהרב קוק חש שהוא אינו יציב מבחינה דתית, ואולי חשש במיוחד מחברת האמנים. כפי הנראה, מצבו הכלכלי לא השתפר, וכעבור תקופה קצרה עזבו בני הזוג את ירושלים לחיות בביתניה עלית, הקומונה הראשונה של תנועת "השומר הצעיר" (!) שבגליל עם נטייה אנרכיסטית, דבר שגם מצביע על כך שבסופו של דבר, כנראה גם מצבו הדתי לא התחזק כל כך.

8. נקראה גם ועד הציירים, שימשה כמקשרת בין ההסתדרות הציונית והיישוב היהודי לבין השלטונות הבריטיים בארץ ישראל, וכדי להועיל לביצועה של הצהרת בלפור. עם עלייתו לארץ בשנת תרע"ט ובמשך שנתיים, שימש עליאש כמזכיר הכללי של אותה ועדה, בראשותו של מנחם אוסישקין.

הודיע הרב בר-אילן לאוסישקין כי "נוסח החוזה שהצעתי... אינו מאושר ע"י הרב הראשי לא"י הגראי"ה קוק שליט"א. כי כמובן דבריו של ראש הרבנים אשר אין כמוהו מסור אל עבודת בנין ארצנו הקדושה, וביחוד בעיני הקהק"ל, הם תמיד לנו לעינים". הנוסח הסופי של הסעיף אמנם היה לפי דרישת הראי"ה, אך הושמט איסור קיום "נסיעות". הרב בר-אילן פנה שוב אל הראי"ה, יחד עם ר"ל מיימון, בשאלה האם לאור התוכן החלקי של הסעיף יש להימנע מלהשתתף עוד בענייני הקק"ל!

הראי"ה הרגיש ברוח הייאוש של השואלים ולפיכך האריך לעודדם ולחזקם:

"בתורה דכתיב "אמת" אי אפשר להטות את ההלכה ע"פ רגשי הלב, כי אם ע"פ מה שמתבאר מגופי ההלכות המאוששות. ומאחר שמצוה של קניית הקרקעות מיד הגויים לידי ישראל הוא דבר פשוט שהיא חובה גמורה... כאשר הקהק"ל כל עיקר העסק שלה היא לקנות חבלי אדמה בא"י, להוציא אותם מידי הגויים ולהכניסם לידי ישראל, הרי זו בכלל מצוות כיבוש א"י השקולה ככל המצוות שבתורה... אמנם מובן שאנו חייבים להתאמץ בכל כוחותינו שהשפעתנו תביא לידי התכלית האמיתית של קדושת א"י, שהיא החיים ע"פ דבר ד' כתורה וכמצוה, ותמיד חייבים אנחנו לפקוח עינים עזרות ולהראות להם שכל הצלחתה האמיתית של כנס"י בא"י תלויה היא בשמירת קדושתנו עליה... אבל חלילה לנו מלהתבטל מהמצוה החמורה שבחמורות של כיבוש אה"ק וקנינה (כסלו תרצד).

נטיעות טו בשבט

לא רק בסעיף השבת השפיע הרב קוק, אלא בעניינים נוספים. אחד הבולטים שבהם, שתקפו קיים עד היום, הוא איסור נטיעות בטו בשבט בשנת שמיטה. לקראת טו בשבט תרפ"ד, פרסם הרב קריאה להסתדרות המורים "בדבר המנהג הכשר והיפה הנהוג אצלנו באה"ק, לעשות טיול כללי עם התלמידים ביום ראש השנה לאילנות, ט"ו בשבט, ולנטוע אז עצי פרי ביחוד, להרבות את ישוב א"י ולרומם את רוח התלמידים... וכאשר השנה הזאת שנת השמיטה היא, שמן הדין ראוי ומחוייב הוא להמנע מכל עבודת הארץ... אמנם מפני הדחוק הגדול ומצב הישוב הרופף, נמנו וגמרו רבים ושלמים מחכמי ישראל, זה דורות, להתיר ע"י הפקעה של מכירה את מה שהוא נחוץ להחזיק את הקיים בארץ, אבל רק להחזיק את הקיים האזר. ובכל אופן לא לנטע מטעים חדשים, ביחוד כשאינם כ"כ מוכרחים לשאלת קיומנו. ע"כ אבקשכם נא, עשו זכר לשביעית". זו היתה גם בקשתו מהקק"ל, האחראית על הנטיעות.

זכה הראי"ה, וגם כיום נוהגת הקק"ל כפי הדרכתו בנושא זה.

הרב אברהם וסרמן

ישיבת רמת גן

אשת הראי"ה - הרבנית הצדקת רייזא רבקה קוק

ראגולי ליטא, ירושלים י"ז שבט תשי"א

זכור לי דבר שהרשים אותי מאוד: בית הרב היה מחובר לישיבה, והיינו ממש בני-בית, נכנסים ויוצאים למטבח לקחת כוס תה וכו'. והנה פעם שמעתי שהרב אומר לרבנית: "ראיתי שהגרביים של פלוני קרועים וצריך לתקנם, האם לא ראית זאת? הצטדקה הרבנית ואמרה: "באמת לא ראיתי, וכבר אמצא דרך להזמין אותו ולקחת אותו ולקחת את הגרביים לכביסה ולתיקון גם יחד".

הרב שמעון סטרליץ, מראשוני התלמידים בישיבה, במכתב התנחומים כתב למשפחת הרב:

"הרבנית ז"ל היתה אישה גדולה ביראתה הקודמת לחכמתה, בטוהר נפשה, בטוב לבה, באהבתה ובמסירותה לכל וביחוד ללומדי התורה וממשיכי דרכה.

רבים מבני הישיבה, ובתוכם גם אני, ראו בה גילוי אם אוהבת כלפם. ערה היתה לכל דבר טוב. התעניינותה הערנית בכל פרטי הפרטים של התרחשויות תקופתנו הגדולה, תקופת תחייתנו, הפליאה את כל אלה שזכו להמצא בקרבתה, והיתה זו התעניינות תוך תגובה רבת תבונה ודעת. כואבת את כאב עמה, ושמחה היתה שמחה עמוקה בששון יצירתו ותקומתו. ותמיד, תמיד היתה שגורה תפילתה בפיה ובלבבה החם והאוהב לישועתן המלאה והשלמה של ישראל- זכרה הגדול ינון לעד".

ברכת הרבנית נתקיימה

מרת אסתר גינזבורג ע"ה, אשת הרופא ד"ר אברהם גינזבורג ז"ל (שהיה רופא "מושב הזקנים" הישן אשר מול "שער-צדק" בירושלים, והיה גם רופאו הפרטי של מן הרב זצ"ל) עזרה רבות לרבנית לארגן את המסעדה לבני-הישיבה, ואחרי פטירתו של הרב היתה מן הפעילות ביותר למען "קרן המסעדה". שנים עברו מאז הנשואין ועדיין לא נפקדה מרת גינזבורג בילדים. והנה באחד הימים בקיץ תרצ"ז, כשמצב קיומה של המסעדה היה חמור ביותר, התנדבה מרת גינזבורג ותרמה את טבעת-היהלום היקרה שלה למצוה הגדולה הזאת. הרבנית הצדקת ע"ה הייתה מאוד נרגשת מן המעשה הרב הזה, והיא ברכה את התורמת ואמרה:

"היד שהסירה מעליה את התכשיט היקר הזה לכלכלת בני-תורה, עוד תזכה לחבק את פרי בטנה". ברכת הרבנית נתקיימה, ונולדה כעבור שנתיים הבת חוה תחי' ושנתיים וחצי אחריה נולד הבן גדליה שיחי', ושניהם זכו להעמיד דור ישרים מבורך.

הרצי"ה ואמו

נרגשים הדברים שכתב הרצי"ה על אמו בסוף הקדמתו "זה דבר המשפט" לספר השו"ת הראשון של הרב "משפט כהן"- ירושלים תרצ"ו:

"ועל כולם תבורך ממקור הברכות עטרת-תפארת, אמי מורת רבנית הצדקנית, אשר גם לעזרתה לאאמו"ר הרב זצ"ל במהלך חייו בקודש, וגם ליקרת הדרכתה ואימוצה אותי בדרך החיים לקביעות תורה ויראת שמים, יד ושם רב לה בבנין המשפט הקדוש הזה".

הרב צבי קפלן סיפר: אני זוכר את מצוות כיבוד אב שחלק הרצי"ה לאימו, כשנפרד ממנה היה פוסע לאחוריו ויוצא מחדרה. הוא היה נוהג לסדר את המפה על השולחן, ועורך סדורים שונים בבית כדי להדר בקיום מצוות כיבוד אב. בשנת אבולו עליה לא הסתפר כל אותה שנה, שערו גדל אך מחמת אבולו הוא לא סיפרו.

שושנה רייך בית הרב

הרבנית רייזא-רבקה היתה אישה צדיקה ואצילה בעלת אישיות מיוחדת. נאמנה היתה לדרכו של בעלה הראי"ה קוק זצ"ל באהבת עם ישראל, ארץ ישראל ותורת ישראל. זכתה עמו לראות את תהליך שיבת ישראל לארצו המתחדשת ואף לראות בתקומת מדינת ישראל העצמאית, מה שלא זכה הראי"ה זצ"ל. יחד עם זאת כאבה את הירידה במצב הדתי שכירסמה בין יושבי הארץ ובנויה.

החנך בבית אביה ובבית דודה - האדר"ת, שאצלו חונכה וגדלה לאחר מות אביה, הרב צבי יהודה רבינוביץ תאומים, בדמי ימיו בגיל מ"ד בלבד ונשואיה לראי"ה, כל אלו הקרינו על אישיותה האצילה. היא נישאה לראי"ה לאחר מות אשתו, בת שבע - אלטע, בת האדר"ת. האדר"ת שנקשר אל הראי"ה כחתנו ואהבו אהבת נפש אמר: "חס לי, שעם פטירת בתי אאבד גם אותך מלהיות בן משפחתי, קח את רייזא רבקה בת אחי התאום והיה לי לבן כמקודם". הראי"ה קבל את ההצעה ונשא אותה לאשה. נולדו להם שלושה ילדים: בן ושתי בנות, הרב צבי יהודה, בתיה מרים שלימים נישאה לרב, שלום נתן רענן, שכיחן כראש הישיבה לאחר פטירת הראי"ה.

השנייה אסתר יעל שנפטרה כילדה. הרבנית ניהלה בית פתוח לרבים, היא נשאה בעול הנהלת הבית, דאגה לבריאות אישה ולבחורי הישיבה שראו בה אם הדואגת לצרכיהם.

ביום א' דחנוכה הצטננה הרבנית, חל סיבוך במחלתה שממנה לא קמה והשיבה נפשה לבוראה בליל ד' י"ז שבט תשי"א. במלואת שלושים לפטירתה פרסם הרב שמעון גליצנשטיין (שהיה מזכירו של הרב בתקופת מלחמת העולם הראשונה בהיות הרב בלונדון) מזיכרונותיו על הנהגותיה של הרבנית הצדקת: (עתון הצופה)

כוחה של תפילה

בתקופת מלחמת העולם הראשונה כשהרב כיהן כרבה של קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון הפציצו הגרמנים את לונדון ומקלטים טרם נבנו, האוכלוסים בחרו להתגונן במרתפים שתחת הבתים החזקים. ליד בית הרב נמצא

מרתף גדול שבו התקיימה תעשיית היין המפורסמת של ר' מענדל חייקין ושותפיו. כשנשמע אות-אזעקה ירדו דיירי הסביבה למרתף ובתוכם גם הרב והרבנית. לפעמים ארכה ההתקפה כארבע שעות ויותר. בני הנוער שהתאספו במקלט עסקו במשחקים שונים, כשראתה הרבנית שקולותיהם של המשחקים מפריעים את מנוחתו של הרב שהיה שקוע ברעיונותיו ובסופו של דבר יעזוב את המקלט, התחילה אומרת תהלים בקול רם והקשישים שבאותו מעמד ענו אחריה. לאט לאט הצטרפו רוב הנאספים לאמירת תהלים בצבור עד שנשמע אות ההרגעה. בדרכה הביתה הדגישה הרבנית שלמדה לקח ממרים הנביאה, שבקריעת ים סוף התעוררה לשיר ולשבח להקב"ה, ועל ידי כך השפיעה על כל הנשים לעשות כמותה.

אם אוהבת לבני הישיבה

ר' יחיאל אהרן אלייאש סיפר: למדתי בישיבה בשנת תרפ"ה,

מגד ירחים
 עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"
 רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
 טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
 www.moreshet.co.il/beit-harav
 www.yeshiva.org.il
 ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
 עיצוב גרפי: ש. יוסטמן